

I. ULUSLARARASI PISIDIA ANTIOCHEIA SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER KİTABI



2-4 Temmuz 1997
YALVAÇ

YALVAÇ'TAKİ HALK İNANIŞLARININ DİNLER TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Isparta (09004)

YARD. DOÇ. DR. NASUH GÜNAY
SDÜ. İLAHIYAT FAK. ÖĞR. ÜYESİ

GİRİŞ

Geçmiş yüzyıllar öncesine dayanan, topraklarında büyük medeniyet hazineleri barındıran, İslam öncesi ve sonrası birçok tarihi kalıntıları muhafaza eden Yalvaç'ta bugün İslam dininin yanında varlığını sürdüren; halkın, dertlerinden kurtulmak, isteklerine kavuşmak, sıkıntısını gidermek için zaman zaman baş vurduğu halk inanışlarını Dinler Tarihi açısından değerlendirmek istiyorum.

Bir ülkede yaşayan bir toplumun, gelenek, görenek ve törenleri, sözlü ve yazılı olarak nesilden nesile geçen kültür kalıntıları, kültür ürünleri, her çeşit inançları, müziği, rüya yorumları, inaçla ilgili bütün araç ve gereçleri, Dini Etnoloji, Din Fenomolojisi ve Dinler Tarihi ile yakından irtibatlıdır¹. Bu nedenle bugün Yalvaç'ta yaşatılan manevi halk ihtiyaçlarının geçmişle, daha önceki dinlerle olan irtibatının kurulması, yukarıda bahsedilen ilim dalları ışığında ele alınması gerekir. Çünkü atalarından gördüğü taklit yoluyla devam ettiren Türk halkı içindeki manevi inaçla bazen çok önemli dini kalıntıları temsil etmektedir ve tarihinin eski çağlarından günümüze kadar sürüklenip gelmiştir². Hatta çağdaş kültürlerin en yüksek seviyesine ulaşan garbli milletlerin halk topluluklarında bile bu eski çağlardaki inaçların tezahürlerine şahit oluyoruz³. Bu husus sadece Türklere ve garbli medeniyetlerle has olmayıp, bütün dinlerde de görülmektedir. Halk tabakasının eski inaçlarının, dinlerinin tören ve göreneklerinden ayırdıkları kitaplı dinlerin tarihlerinde göstermektedir⁴.

Yüzyıllar boyu belli bir kültüre sahip olmuş ve onun içinde yoğrulmuş, sonra birtakım sebeplerle başka bir kültüre geçmiş insan topluluklarının, bu geçiş sırasında ve hatta çok uzun zaman sonra bile eski kültürlerle ilgilerini hemen kesmedikleri, ona ait bazı unsurları olduğu gibi, bazılarını da yeni kültürün kalıplarına uydurarak muhafaza ettikleri bilinen sosyolojik bir vakadır⁵. Bu nedenle inceleme yapılırken bu hakikatin de göz önünde bulundurulması gerekir. Bununla beraber toplumların dinlerinde, geleneklerinde, manevi kurumlarında çoğunlukla zıtlıklar, kesin ayrımlar göze çarparken, halk inançlarının gerek ana şekillerinde gerekse temel düşüncelerinde küçümsenmeyecek bir benzerliğe rastlandığı⁶ gibi bir din ehlinde başka bir din ehline çabuk geçmektedir⁷. Çünkü insan, aynı insandır, farklı din ve inanışlara mensup olsa da ortak özellikleri mevcuttur. Bir zorlukla karşılaştığında, bir musibet içine düştüğünde, ondan kurtulmak için nemen pratiklere baş vurur. Bu pratikler eski pagan kültürlerin bir ürünü bile olsa.

1 Hikmet TANYU, Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyet Üzerinde Bir Araştırma, I Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, Ankara 1976, 118.

2 Abdülkadir İNAN, "Yaygın Hurafeler ve Menşeleri", Türk Folklor Araştırmaları, Eylül 1961, 2531.

3 Abdülkadir İNAN, Hurafeler ve Menşeri 1965 Ankara, 35; Tanyu, a.g.m. 121.

4 Hilmi Ziya ÜLKEN, "Anadolu Örf ve Adetlerinde Eski Kültürlerin İzleri", A.Ü.İ.F. Dergisi, Ankara 1967, c.17, s.1; İnan, Hurafeler, 3; İnan, "Epape ve Hurafe Motiflerinin Tarih Bakımından Önemi", Makaleler, Ankara 1995, I/191; Yaşar KALAFAT, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara 1995, 11.

5 Ahmet Yaşar OCAK, Bektaşî Menakibnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri, Ankara 1983, 18.

6 Sedat Seyit ÖRNEK, Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Sathlarıyla İlgili Batılı İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, Ankara 1966, 15 (Sivas).

7 İnan, Hurafeler, 38.

MADE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

21 Ekim 2019

ISPARTA'NIN DÜNÜ BUGÜNÜ VE YARINI SEMPOZYUMU - II

16-17 Mayıs 1998
Süleyman Demirel Üniversitesi
Merkez Kampus - ISPARTA

Düzenleyen Kuruluşlar
Isparta Valiliği
Isparta Belediyesi
Süleyman Demirel Üniversitesi
ISPAK

ISPARTA'NIN DÜNÜ BUGÜNÜ VE YARINI SEMPOZYUMU - II

Isparta (090046)

ISPARTA'DAKİ HALK İNANISLARINDA ESKİ KÜLTÜRLERİN İZLERİ

21 Ekim 2016

Yrd.Doç.Dr.Nasuh GÜNAY

GİRİŞ

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Toplumların çok güçlü hafızaları vardır. Bilhassa adet, gelenek, anane ve dini inanç gibi toplumun derinliklerine nüfuz eden hususların devam ettirilmesinde bu özellik daha fazla görülmektedir. Bu nedenle toplumlar yeni bir dinle, inanç ögesiyle karşılaştıkları zaman eskiye ait bazı inanç, adet, gelenek ve göreneklerini hemen terk edemedikleri, bu eski adetlerini ya yeni bir kılıf altında veya bir takım değişikliklere tabi tutarak yeni kabul ettikleri dinde bunu devam ettirdikleri bir realitedir. Bu durum başka toplumlarda da görüldüğü gibi Türk toplumunda da görülmektedir. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Türk milletinin de geçen dönemlerde kendi kültüründen, dininden, girmiş olduğu çeşitli dinlerden, karşılaştığı toplumlardan bir takım unsurlar alarak kendi bünyesinde erittiği adet, gelenek, görenekleri birden söküp atması da mümkün olmamıştır. Çünkü binlerce yıllık bir gelenek söz konusudur. Bunların terk edilmesi kolay değildir. Çeşitli şekillerde de olsa bunları devam ettirmenin yollarını bulmuştur.

Isparta'da halk inanışlarında da bu durum söz konusudur. Kimi inançlar Orta Asya kültüründen, kimi inançlar göçer esnasında karşılaştıkları toplumlardan, kimi inançlar Anadolu yerli kültüründen, kimi inançlar da mensup oldukları İslâm inancından ve İslâm'a giren diğer toplumların kültürlerinden kaynaklanmaktadır.¹

Bu bildirimizde de mümkün olduğu kadar Isparta'daki halk inanışlarının umumi bir değerlendirmesini yaparak, onlardaki çeşitli kültürlerin izlerini göstermeye çalışacağız. Tabiki halk inanışları çok geniş bir yer tutmaktadır. Bu nedenle biz konumuzu Isparta il merkezi ve bazı yakın köylerdeki inanç ve pratiklerle sınırlandıracamız.

Halk inanışı deyiminden "halk arasında yaygın olan toplumsal kabullenmeler, benimsemeler, adet-gelenek olarak varlığını sürdüren bir takım tabikat, folklorik uygulama ve pratikleri"² kastedmekteyiz.

1. ISPARTA'DAKİ ZİYARET YERLERİ İLE İLGİLİ İNANÇLAR VE PRATİKLER

Isparta ve çevresinde, halkın zaman zaman ziyaret ettiği ziyaret yerlerinin sayısı oldukça fazladır.³ Bu ziyaret yerleri bazen tek bir amaç için ziyaret edilir, bazen de amaçlar farklılaşır.

Isparta'daki ziyaret yerleri türbeler, yatr, kutsal kabul edilen ağaçlar, taşlar şeklinde çeşitlilik arz eder.

Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ Hilmi Ziya ÜLKEN, "Anadolu Örf ve Adetlerinde Eski Kültürlerin İzleri", A.Ü.İ.F.Dergisi, C.XXVII, Ankara 1967, s.23.

² Ali ÇELİK, "İslâm'ın Kabul veya Reddettiği Halk İnançları", Beyan Yayınları, Yayın No: 204, İstanbul 1995, s.17.

³ Isparta'daki ziyaret yerleri ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Ekrem SARIKÇIOĞLU, "Isparta ve Çevre Köylerindeki Günümüz Ziyaret ve Adak Yerleri", Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, Sayı III, Ankara 1979, 135.

KAYIMLANDIKTAN
SONRA EN DOKÜMANI

43689

1246-1254 (1831-1838) tarihli 183 numaralı Isparta şer'iyye sicili üzerine bir inceleme/A Research the number of 183 Isparta
Ser'iyye sicil 1246-1254 (1831-1838). ERDEMİR, Halil. Yüksek Lisans. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995. 210
s., 21 ref.
Danışman:Doç.Dr.Nuri Köstüklü. Dili:Tr.

Isparta 030046

22 Haziran 2015

090046

ISPARTA

-
- 1 HALİL ALTAY GÖDE, Isparta efsaneleri üzerine bir araştırma, Selçuk Üniversitesi, Doktora, 2002

 - 2 NUHİ TURHAN, Sütçüler ve çevresi manevi halk inaçlarının din sosyolojisi açısından araştırılması, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2005

 - 3 HAKAN ÖZTÜRK, 186 numaralı Şer'iyye siciline göre Hamid Sancağı'nın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2003

 - 4 HAKAN ÖZTÜRK, 186 numaralı Şer'iyye siciline göre Hamid Sancağı'nın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2003 (sicil)

19 EKİM 1990

H. 1151-1154 tarihli şer'iyeye siciline göre 18. yy'da Isparta'nın sosyo-ekonomik ve idari yapısına dair bir araştırma. PUL, Ayşe. Yüksek Lisans. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994. 268 s. Danışman: Prof. Dr. Yaşar Yücel. Dili: Tr.

37354

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

11 OCAK 1994

KARAMAN, Durmuş

"Dünden Bugüne Yalvaç Tarihi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. Mustafa Keskin) Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim dalı, 1991, s. 238.

ISPARTA

Bu ildeki cami kuran kursu din görevlisi

öğrenci v.s konulardaki bilgiler için

"CAMİ" poşetine bakınız.

19 EKİM 1990

1240-1244 (1824-1829) tarihli 181 numaralı Isparta Şer'iyeye sicili. ERDEMİR (PALAZ), Hatice. Yüksek Lisans. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1994. 110 s., 57 ref. Danışman: Y. Doç. Dr. Zekeriya Bülbül. Dili: Tr.

30451

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

1145-1150 yılları arasında Isparta'da sosyal hayat. ÖZÇELİK, Ali. Yüksek Lisans. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1993. 225 s., 130 ref. Danışman: Y. Doç. Dr. Bayram Ürekli. Dili: Tr.

19 MART 1998

915.611505

TU.I Turkey [Yearbooks]

Isparta il yıllığı 1973.- Isparta: [T.C. İçişleri Bakanlığı, Isparta Valiliği], 1973. 276 p., [13] leaves of plates: ill., maps; 27 cm. Title on added t.p.: Cumhuriyetin 50. yılında

1. Isparta I. Title

7041

218) Isparta İl Yıllığı : 1967:

Ankara, 1968. 258 S. + zahlr. Abb. + Tab..

(Isparta)

Sign.:58871

107 11 1997

219) Isparta 1923-1938:

Ankara, [1968]. 158 + 2 S. : zahlr. Abb. + Tab. + Karten.

(Isparta)

Sign.:59305

221) Onar, Zafer:

Şarkikaraağaç. Ankara, [1968]. 131 S. : zahlr. Abb. + Tab. +
Karten.

(Isparta)

Sign.:59785

222) Süleyman Sami (Böcüzade):

Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi / hazırlayan Suat Şeren.
İstanbul, Serenler Yayını, 1983. 32 + 415 S..

(Isparta)

Sign.:60355



T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü



XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında

ISPARTA

(Sosyo - Ekonomik ve Kültürel Hayat)

Yrd. Doç. Dr. M. Sadık AKDEMİR

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	191047
Tes. No:	956.15 AKD.0

Isparta - 2008

beri yoktu. O zaman Ankara Yahşihan arasında dekovil hattı vardı. Nakliyatın yararlı hale getirilmesine dair olan fikrimi, nafia müsteşarı Zihni Bey'e açmıştım. Onun muvafakatiyle derhal işe koyuldum. Ankara'da şimdiki Gençlik Parkı'na doğru dekovil hattımı temdit ederek, birbirine paralel hatlar tesis etmek suretiyle, istasyonda birikmiş olan vagonları harice çıkardım.

Bilâhare inşaat katarımın bulunduğu Polatlı'ya geldiğimde, demiryolu bölümü komutanı yüzbaşı Nazmi Bey, bana gelerek düşmanın hattı tahrip ettiğini bildirdi. Merak etmemesini, rayları yeniden tanzim edeceğimi söyledim. O akşam Beylikköprü'ye hareket emrini almıştık. Düşman artçıları o sırada Sakarya'nın diğer sahilinde idi. Polatlı'ya gelen yüzlerce vagon, yakıt yokluğundan, Polatlı - Beylikköprü yönündeki rampada bırakılmıştı.

Vakit geçirmeye gelmezdi. Yorucu çalışmalar sonucu trenimize yol açtık ama vagon yığını yine tehlikeli durumdaydı. Aşağıya doğru yürüme ihtimalinin önlenmesi için bir, iki rayın çıkarılmasını düşündüm. Fakat bu da yolun bozulması demekti. Şayet bir trenimiz gelir veya düşman baskını olacak olursa, bu defa biz geri çekilemeyecektik.

MÜTHİŞ İNFİLAK

Bu vagon yığını içinde, bir vagon dinamit ve iki vagon da işçi bulunuyordu. O geceki toplanmamızda, ertesi günü başlayacak olan tamirat işinin görev taksimatını yapıyorduk ki, kulağıma tekerlek sesleri geldi... Evvelâ drezin geliyor zan etmiştik. Az sonra, dinamit vagonunun frenden kurtularak, süratle bize doğru geldiğini görmeyelim mi!...

— Vagonlardan atlayın!... diye bağırarak etrafa yayıldık.

Nitekim az sonra çarpışma oldu. Dinamit yüklü vagon, aşağıda duran, yine dinamit yüklü vagonlara çarptı. Bunu müthiş bir patlama takip etti. Bir anda kol ve bacak parçalarını tepemizde görür olduk. Sabaha kadar gökyüzünü aydınlatan alevler nihayet kendiliğinden söndü.

Bu feci olayda maalesef 32 insan kaybetmiştik. Öğleye doğru şehitlerimizi görmek işe koyulduk. Aynı gün, olay yerine gelen Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi Fevzi Paşa, eğri büğrü hale gelmiş rayları görünce, üzülerken bana:

— Bunun üzerinde tren işleyecek mi? diye sormuştu.

— Evet Paşam, işleyecektir!... cevabını verdim.

Ümit sevinciyle gözleri ışıldayan paşanın, ikinci sorusuna fırsat vermeden yapı-

cağım işi izah ettim:

— Evvelâ beş kilometre hızla gideceğiz. Yirmi gün sonra da yirmi kilometre sürat vereceğiz.

Fevzi Paşa, sırtımı okşayarak:
— Öğtüm, dedi. Bize treni işlet de, istersen bir kilometre süratle götür.

Kırık raylarla işe giriştiğim zaman arkadaşlarım: «Mühendislik şerefini berbat edeceksin. Sağlam ray iste!...» sözleriyle, başaramayacağımı iddia ettiler. Ama sağlam ray temini de imkânsızdı. Zira etrafımızı düşmanla çevrilmişti.

En önemli noksanımız eklisti. Düşmanın çekildiği Sarıköy'deki eklisteri söktürüp, merkeplerle taşıtarak temin ettim. Elde mevcut birkaç vagon meşe azmanını, Sakarya üzerinde büyük ve irtifalı köprüler için saklamış olduğumdan bunlara dokunmamıştım. Bu defa lüzumlu keresteyi Beylikköprü'den aldırardım. Ankara'dan kereste istedikçe; Zir nahiye merkezindeki binalar sökülerek, işe yaramayan ince ve çürük aksam gönderiliyordu.

İş başa düşmüştü. Ne yapıp yapıp, kısa bir zamanda hattı açmam lâzımdı. Nitekim Sakarya kenarına kadar olan rayları bağlamış, üstelik geçit köprülerini de onarmıştım. Bu hal Sarıköy'e geçip, Porsuk üzerindeki Yalın Köprüsü başına kadar devam etti. Erkân-ı Harbiye'nin emirleriyle buradan ileriye gidilmedi. Arada harap olmuş demir köprü yerini temizleterek, yerine ahşap köprü yaptım.

Bundan sonra Ankara'ya gelmemize dönmemiz bir oldu. Zira tekrar hareket emrini aldığımızda, büyük taarruz başlamıştı... Afyon'da düşmanın perişan edilmesiyle Eskişehir kurtulduğundan, iki günde Yalın köprüsünün montajını yaparak karşı sahile geçtik. Henüz Sarıköy'e gelmiştik ki, Eskişehir'den istedik.

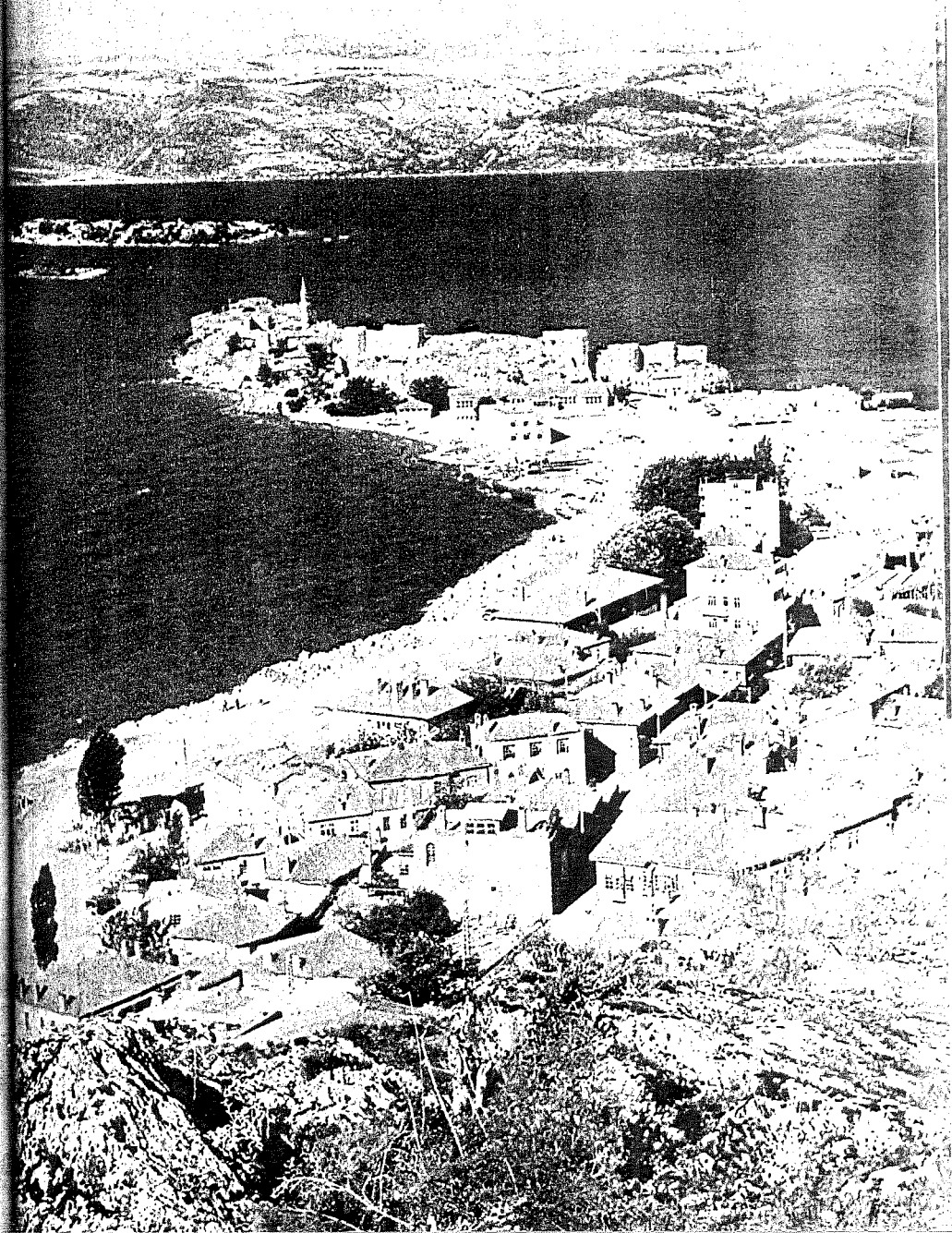
Yolda iken düşman tahribatının azametini görmüştüm. Raylar Eskişehir'e varncaya kadar teker teker tahrip edilmişti... Hattın ne kadar zamanda onarılacağı sorulduğunda; on beş günlük mühlet istedim. Bu suretle Eskişehir - Afyon arasındaki ikinci Porsuk köprüsüne kadar olan onarımı bana bıraktılar.

Nihayet, 1923 yılı ortalarında umum müdür Behiç Bey'den müsaade isteyerek, Millî Mücadele ile beraber sona eren görevimden ayrılmak istedim. Fakat, son olarak benden istediği Anadolu - Bağdad demiryolunun bitim noktası olan; Yenice ve Ankara'ya kadarki kısımlarını drezinle gezmek suretiyle, bütün demir köprüleri elimle birer birer muayene ettim. Bu hususta vermiş olduğum raporla 1924 yılından hattan ayrılmış oluyordum.

22 MAYIS 2001

ISPARTA

Aynı adla anılan gölün kıyısındaki Eğridir, Isparta'nın büyük tarihi değer taşıyan bir kasabasıdır.



- eklenmiştir.
- Senatus (Roma)** : Meclis. Kanun yapmak, harp, barış, maliye ve dış işleri konularda karar verirdi.
- Tetrastyle Urne** : Ön cephesinde dört sütun bulunan tapınak tipi. Antik Roma'da taş, pişmiş toprak ya da tunçtan çeşitli boyda yapılmış, kavanoz gibi ya da vazoya benzer, kapaklı ya da kapaksız kap. Bunlara su ve içki konulduğu gibi seçimlerde oy toplamak ve ölümlerin küllerini muhafaza etmek için de kullanılırdı. Agonlarda ödül kazananlara verilen süslü vazoyu.



16 KASIM 2008

MADDE YAYINLANMIŞTAN
SONRA GELİP DEĞİTİRİLMİŞTİR

15par-1a

SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyal Bilimler Dergisi
Aralık 2007, Sayı:16, ss.41-78

XV. -XVI. Yüzyıllarda Keçiborlu Kazası

Behset KARACA*

ÖZET

Osmanlı Arşivlerindeki tapu tahrir defterlerini temel alarak Anadolu'nun kırsal ve küçük bir kazası olan Keçiborlu'nun XV. ve XVI. yüzyıllardaki sosyal ve ekonomik yapısını incelemeye çalıştık.

Keçiborlu'da nüfusun önemli bir kısmı köylerde toplanmıştır. Fakat birkaç köy hariç köylerin çoğu 25-30 hanenin altında yerleşim yerleridir. Üretimden alınan vergiler dikkate alındığında, köylerin ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılıkla geçindiği görülmektedir. Tarım ürünlerinin içinde ise arpa ve buğday ağırlıklıdır. Bunun yanında şehir merkezi ve bazı köylerde bağcılığın da önem arz ettiğini görmekteyiz. Keçiborlu kazasında fazla konar-göçerlere rastlanmamıştır. 1478 tarihinde 1 adet Yörük cemaati kaydedilmiştir. 1522 tarihinde ise 2 adet Yörük cemaati kaydedilmiştir. Keçiborlu şehri bir kasaba görünümünde küçük bir yerdir. Ticari ve sanayi faaliyetler kısıtlıdır. Ayrıca genelde Keçiborlu kazasında sanayi ve ticari faaliyetlerin çok gelişmediği görülmektedir.

Keçiborlu'da çok fazla vakıf bulunmamaktadır. 1530 tarihinde 13 adet vakıf bulunduğunu ve bunların da çoğunun köylerde yer aldığını görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Keçiborlu, Keçiborlu köyleri, Keçiborlu şehri.

The Country of Keciborlu in the XV-XVI Centuries

ABSTRACT

We tried to analyse Anatolia's a small and rural county Keciborlu and its social and economic structures in the centuries XV. XVI with using land registry and drafting records in Ottoman chronicles.

In Keciborlu, villages are densely populated. But except from a few villages, most of the villages have residences less than 25-30. When taxes from the production is considered, it can be seen that villages predominantly maintain their survival with agriculture and animal husbandry. Barley and wheat are common within the agricultural products. Also; in the center of cities and some of the villages, viniculture has an important part in agriculture. In Keçiborlu, there hasn't been lots of nomads. In the year of 1478 a yuruk society was recorded and in the year of 1522 two yuruk societies were recorded. The city of Keciborlu is a small place which looks like a county. Commercial and industrial activities are limited. Also it can be seen that in Keciborlu, commercial and industrial activities hasn't developed so much.

In Keciborlu, there hasn't been lots of endowed institutions. In the year of 1530 there were 13 endowed institutions and most of them were in villages.

Key words: Keciborlu, the villages of Keciborlu, the city of Keciborlu

* Yrd. Doç. Dr. S.D.Ü., Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi, karaca@fef.sdu.edu.tr.

Is parta (090046)

182001

İSPART 2010
MADDE YAYINLANMIŞTIR
SONRA GELEN İSPART 2010

19. YÜZYIL ORTALARINDA

KEÇİBORLU

TARİHİ, SOSYAL VE EKONOMİK HAYATI

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	182001
Tas. No:	

AYŞE ÖZDEMİR

İSPARTA 2007

Gülendam Yayınevi



KURULUŞUNDAN BUGÜNE KADAR

Isparta Tarihi

YAZAN

BÖCÜZADE SÜLEYMAN SAMİ

«İSPARTA ESKİ MEBUSU»

BUGÜNKÜ DİLE ÇEVİRİP YAYIMLAYAN

DR. SUAT SEREN (BÖCÜZADE)

«İSPARTA ESKİ SENATÖRÜ»

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	Demirbaş No: 27780
Tasnif No:	956.15 SÜL.1.

SERENLER YAYINI — İSTANBUL

1 9 8 3

0-1673

MİLLÎ MÜCADELE'DE ISPARTA*

Doç. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ**

I- GİRİŞ - KAYNAKLAR

Bilindiği üzere Millî Mücadele Türk Milletinin varlığını ve istiklalini korumak için en son imkânlarını seferber ettiği fevkalade bir dönemi ihtiva eder. Öyle ki, Türk vatanını düşman işgalinden kurtarmak için Anadolu'nun hemen her yerinde millî teşkilatlar kuruldu. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde düşmana karşı topyekûn bir ayaklanma millî bir galeyana oluştu. Millî mücadele ruhunun filizlenip başarıya ulaşmasında Isparta'nın da fevkalâde hizmetleri olmuştur. Isparta'nın Millî Mücadele'deki durumunu ortaya koymadan önce, konuyla ilgili kaynaklar hakkında bazı değerlendirmelere girmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Millî Mücadele'de Isparta denildiğinde kaynak olarak şüphesiz bu mücadele içinde bi'l fiil yer alan kişilerin hatıraları ön sırada yer alır. Bunların başında ise Isparta'da Millî teşkilatın kurucularından hafız İbrahim Bey'in hatıraları gelmektedir. Fevkelâde kıymetli olan bu hatıralar, Isparta'nın Millî Mücadele'deki rolü hakkında oldukça önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Hafız İbrahim Bey'in oğlu eski Isparta milletvekilllerinden sayın Kemal Demiralay bu hatıraların bir kısmını bize lütfetmişlerdir. Kendilerine burada teşekkür ediyorum.

Varlığından haberdar olduğumuz Akkaşzâde Süleyman Turgut'un hatıraları önemli bir kaynak olup, öyle zannediyoruz ki, Isparta ve o dönemle alakalı pek çok tarihi gerçeği aydınlatacak niteliktedir. Çünkü Süleyman Turgut Gençler Yükselme Cemiyeti'nin kurucularından olup Isparta'da mitinglerin tertibinde bi'l fiil müessir olmuş bir kişidir. Daha sonra Demirci Mehmet Efe'nin yanında bulunmuş olup, okuma yazma bilmeyen Demirci Efe'nin yazışmalarını yürütüyordu. Yeğeni Şefik Seren'in ifadesine göre Süleyman Turgut, Demirci'nin bütün hareketlerini Ankara'ya bildiriyordu. Şefik Seren'den bizzat dinlediğimize göre Cemal Kutay'da olan bu hatıraları maalesef görmek mümkün olmamıştır. Yayınlanması yakın tarihimiz için fevkelâde hayırlı olacaktır.

Suat Seren tarafından yayına hazırlanan Böcüzâde Süleyman Sami'nin "Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi" (İstanbul 1983) adlı eserinin 333. sayfasından sonra başlayan ikinci cildi Millî Mücadele dönemiyle alakalı olup, yazarın hatıralarını ihtiva etmektedir. Ancak yayına hazırlayan tarafından kısmen yayınlanmıştır. Tümünün yayınlanması şüphesiz devrin bilinmeyen bazı yönlerini aydınlatacaktır.

Bu hatıraların yanı sıra henüz varlığından haberdar olmadığımız daha nice hatıraların da bulunması muhtemeldir. Ümidimiz bunların bir bir yayınlanmasıdır.

Hatıralardan başka arşiv vesikalarında da Isparta ile ilgili pek çok kayıtlar vardır. Bunların başında ATESE Arşivi ve Cumhurbaşkanlığı Arşivini sayabiliriz.

* 9-10 Mayıs 1992 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen "Isparta'nın Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu"na tebliğ olarak sunulmuştur.

** Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Özellikle Millî Mücadele'de Isparta'daki askeri faaliyetler ve teşkilatlanma ile ilgili önemli belgeler tesbit ettik ve bunları bir çalışmamızda¹ yayınladık.

II- DÜŞMAN İŞGALLERİNE KARŞI ISPARTA'DA OLUŞAN İLK TEPKİLER

Yunan'ın İzmir'e ayak bastığı duyulur duyulmaz Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi Isparta ve kazalarında da olağan üstü heyecan oluştu, halk galeyana geldi. İşgalin ilk günü yani 15 Mayıs'ta bütün Yalvaçlılar sadaret makamına işgali kınayan protestoname gönderdiler. Protestonamede; "Biz mamusumuz ile yaşayacağız, namusumuz ile öleceğiz. Türk milleti zilletle yaşayamaz. Bu kadar hakir bir millete katlanarak yaşamak isteyen bir Türk ve Müslüman düşünülemez. Biz daha ölmedik. Büyük hakanımıza şanlı tarihimizin son kurbanı olacağız. Gayret borcumuz, ya İzmir ya ölümdür. Vatan için ölmeye âmâdeyiz²deniyordu. Yine aynı gün Keçiborlu, Uluborlu Şarkikaraağaç işgallere tepki gösterdi³.

Kazalarda bu tür tepkiler oluşurken ileride Isparta'da millî teşkilatlanmanın öncülüğünü yapacak olan Hafız İbrahim, memleketi olan Gelendost'un Afşar nahiyesine geldi. Buradaki evinde ileri gelenlerle, vatanın içinde bulunduğu durumu görüştü ve neticede "İzmir'in işgali meselesini İstanbul Hükümeti'nin siyaset masası değil, ancak Türk'ün kendi kuvvet ve silahı halledecektir" denilerek halk silahlı mukavemete hazırlanmaya davet edildi⁴.

Henüz 22 yaşında olan Akkaşzade Süleyman Turgut da Gençler Yükselme Cemiyeti Başkanı olarak Hafız İbrahim Bey ile birlikte tüm Ispartalıların hislerine tercüman olup, Isparta'da bir miting yapılmasında önemli rolü oldu. 11 Haziran 1919'da Hükümet konağı önündeki meydana 15 bin kişinin katıldığı büyük bir miting düzenlendi. Mitingde alınan kararlar itilaf devletleri mümessillerine ve Paris Barış Konferansına telgrafla bildirildi⁵.

Bugünlerde İzmir'den gelen bazı Ispartalıların Yunan'ın yaptığı insanlık dışı mezalimi anlatmalarıyla halk büsbütün galeyana geldi. Hafız İbrahim bu haberleri duyar duymaz halkı "Cihad"a davet etti⁶.

Bu davet üzerine köylü-kentli herkes Isparta'da toplanmaya başladı. Henüz üzerinden 10 gün geçmeden 20 Haziran'da Isparta'da ikinci bir miting yapıldı. 18000 kişinin katıldığı bu büyük mitingin öncekinden farklı silahlı bir gösteri oluşudur. Miting boyunca bütün camilerin minarelerinden tekbirler getirildi, halk "fisebili'llah cihada" davet edildi, oradakiler bu davete yeminle söz verdi⁷. Biraz ileride

¹ Nuri KÖSTÜKLÜ, Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur sancakları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

² Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı: 10, s.22

³ Keçiborlu'daki tepkiler için bkz. Nuri KÖSTÜKLÜ, "Millî Mücadele'de Keçiborlu", A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi, Kasım 1988, sa. 2.

⁴ İbrahim Demiralay'ın Hatıraları (Yayınlanmamış Özel arşivimizdedir. s.11.

⁵ Nuri KÖSTÜKLÜ, a.g.e., s. 72; Mitingdeki konuşmaların tam metni için bkz. Süleyman Sami, Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi, İstanbul 1983, s. 338-342.

⁶ Turfut AKKAŞ, "İbrahim Demiralay", Ün (Isparta Halkevi Mecmuası), Nisan 1939, Sayı: 61, s. 859.

⁷ Celal Bayar, Ben de yazdım, C. 7, İstanbul 1969, s. 2125 vd.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ

TARİH ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YIL : 1995 - SAYI : 28'den

Ayrı Basım

Ospar In

**XIII. ASRIN İKİNCİ YARISI İLE XIV. ASRIN
İLK YARISI ARASINDA GÖLLER
BÖLGESİNİN SİYASÎ, İKTİSADÎ VE
KÜLTÜREL VAZİYETİNE GENEL BİR
BAKIŞ**

Arş. Gör. Dr. İlhan ERDEM

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA / 1997

Konya p-28'inde

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO : 115
EĞİTİM FAKÜLTESİ YAYINLARI NO : 29



1820-1836 YILLARINDA

HAMİD SANCAĞI VE TÜRKİYE

(182 Numaralı Isparta Şer'iyе Siciline Göre)

Isparta

28. SUBAT 1995

Doç. Dr. NURİ KÖSTÜKLÜ
Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	29484
Tasnif No:	956.0741 KÖS.B

1993
KONYA

1240-1244 (1824-1829) TARİHLİ VE 181 NUMARALI
ISPARTA ŞER'İYYE SİCİLİ

Hatice ERDEMİR (PALAZ)

Danışman : Yrd.Doç.Dr.Zekeriya BÜLBÜL
1994, Sayfa: 150

Şer'iyye sicilleri birer kaynak olması ve tarihimizi aydınlatması bakımından büyük önem taşımaktadır. Biz de bu amaçla 181 numaralı Isparta Şer'iyye Sicil Defteri üzerinde çalışmayı uygun bulduk. Defter 2 bölümde incelenmiştir. I.Bölümde; sosyal, askeri, mali ve idari meseleler değerlendirilirken II.Bölümde; salyane defterleri yer almaktadır. 181 numaralı Isparta Şer'iyye Sicil Defteri 1240-1244 (1824-1829) tarihleri arasındaki dönemi aydınlatmakla birlikte Tanzimattan öncesi bunalımlı dönemin meselelerine ışık tutmaktadır.

Defterde, bu dönemde azınlıkların çıkardıkları isyanlar, Osmanlı Devleti'ne sokulan yabancı dini kitaplar ve bunlar için alınan tedbirler, eğitim ve dini meseleler, müzelerin düzenlenmesi, men-i mürr (seyahat tezkeresi) ve toplumda asayişin sağlanması için alınan tedbirler sosyal konular içerisinde yer almaktadır.

Askeri meseleler içerisinde ise Yeniçeri Ocağı'nın bozulması, Ocağın kaldırılması ve yerine yeni askeri teşekküllerin kurulması, deniz kuvvetlerinin düzenlenmesi, her türlü mühimmatın korunması ve asker maaşlarının ödenmesindeki güçlükler yer verilmiştir.

Bu dönemin önemli problemlerinden birisi de iktisadi bunalım olduğundan bu konuyla ilgili belgeler de yer almaktadır. Belgelerden rüşvetin arttığı, müsaderelerin fazlaştığı, halktan toplanılan vergilerin çeşitleri artırılarak halkın ezildiği, enflasyonun arttığı ve paranın değerinin düştüğü anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz hususlar birbirinden kesin hatlarla ayrılamazlar. Bu konular birbirine bağlı olduğundan idari kadrolarla da bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Bürokratik işlemlerde düzensizlikler meydana gelmiş, resmi evraklar üzerinde değişiklikler yapılmış, böylece bu konuda da sistemde bozulmalar kendini göstermiştir.

İkinci bölümdeki salyane defterlerinden ise yine daha çok mali konularda sonuca varmakla birlikte o dönemdeki sosyal, idari, askeri konularda bilgi edinilmektedir. Defterlerden anlaşıldığına göre en basit bir iş için

görevlendirilen memurlara çeşitli isimlerle ödenekler çıkarılmakta, bunlarda halktan alınan vergilerle ödendiğinden halk perişan bir duruma düşmektedir.

Sonuç olarak Tanzimattan önceki bu dönem Osmanlı Devleti'nin en karışık ve bunalımlı dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

THE ŞER'İYYE SICIL'S OF NUMBER OF 181 ISPARTA REGISTERS

The Şer'iyye sicil's are velding and they are important for our history. In this aim we agreed to study in Şer'iyye sicil's. This register is examine with 2 chapter. In the first (I.) chapter we appraised social, military, financial and managemental problems. In the second (II.) chapter there are Salyane registers. The number of 181 Isparta Şer'iyye sicil is explain all the problems in that period of time. There are a lot of problems in this period of time before the Tanzimat.

In the register, minarities rebellions, foreign religionist books and take the necessary measures, organisation of museums, journey certificate (men-i mürr) and there are take the necessary measure for public peace.

In the military problem, be spoilt of Yeniçeri Ocağı, raise of furnace and instead of it's new military organisations established, organisations of sea army, organisation of all weapons, and pay of soldiers salary.

This period of the time there are a lot of financial problem The bribe was increased, confiscations were augment, give up the tax from the crowd was increased and people was crushed, the inflations was increas and the worth of money was fell down.

All subjects are dependence with an other. There were problems in cadre. There were out of orderly in the bureaucracy, out of order in official papers, systems were spoilt.

In the second chart, there were salyane register. In this registers firstly there were financial problems and then there were social, military, managemental problems. We understand that in that period of the time pay the scatered to officials and people was crushed.

At the end of, before the Tanzimat period of the time confused and crisis.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tez Özetleri 1990-1998, Konya, 1999. İSAM-DN:75074

çift: I

Tarih Anabilim Dalı

Yakıncağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi: 329

13 AĞUSTOS 2001

MADDE KATILIMLI VE İZLEN
SÖZLEŞİMİ İZLEN

19.1 EKİM 2006

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ) ANABİLİM DALI

145689

H.1151-1154 Tarihli Isparta Şer'iyeye Siciline Göre 18.
yy.'da Isparta'nın Sosyo-Ekonomik ve İdari Yapısına Dair
Bir Araştırma

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	145689
Tas. No:	956.0741 PUL. H

Tez Danışmanı :
Prof.Dr.Yaşar Yücel

Tezi Hazırlayan:
Ayşe Pul

ANKARA - 1994

171802

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

ANADOLU SELÇUKLULARI, HAMİTOĞULLARI
ve OSMANLI DÖNEMİ İSPARTA CAMİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	171802
Tas. No:	426.2.95605 NİL, A

İBRAHİM YILDIRIM

DANIŞMAN:

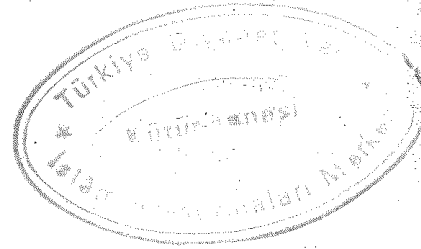
PROF. DR. M. HÜSREV SUBAŞI

27 MART 2008

MARUZ
SONRA İZLEN ÇUKURKAN

İSTANBUL-1999

D2034



ISPARTA (090046)

OSMANLI ARŞİV BELGELERİNE GÖRE ULUBORLU'DAKİ VAKIF HİZMETLERİ

M. Sadık AKDEMİR*

Abstract: In this research, information on Ottoman foundations in Uluborlu and their services throughout the history has been provided. These foundations were mostly religious, scholarly and social institutions. They have been studied from Cevdet Evkaf, Cevdet Maarif, İbnülemin Vakıf and Evkaf Defterleri that exist in Primeministry Ottoman Archives. Under the light of official correspondence between Uluborlu and Istanbul, information on the people served there, has been provided. As a result of our research we found out that most of the active foundations of the time is now destroyed. Only very few mosques have survived. This research showed how culturally rich Isparta and surrounding counties are. However, it is difficult to conclude on this issue before the registers have been fully investigated.

Key words: Uluborlu, Isparta, Registers, Waqf, Alaaddin Mosque.

Giriş

Vakıf, ekonomik yönden hali vakti yerinde olan müslümanlar tarafından kurulan ve geliri tamamen ihtiyaç sahiplerine tahsis edilen bir hayır müessesesidir. Muhtaç olanlara yardım etmek ve sırf Allah rızasını kazanmak amacıyla tesis edilen bu müesseselerin temeli, İslam kültüründe Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetine dayanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de "vakıf" kelimesi geçmemekle beraber bu kelimenin eş anlamlısı ve bu manaya gelebilecek pek çok kelime vardır. Bunlar "Sadaka verme"¹, "ihsanda bulunma"², "hayır işleme"³ "Allah'a güzel ödünç

* Dr., SDÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

¹ Tevbe Sûresi, 58,60.

² Bakara Sûresi, 83; Nisâ Sûresi, 36.

08 MAY 2005
KÜTÜPHANE
KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA KURUMU

ARAYIŞLAR

-İnsan Bilimleri Araştırmaları-

ISSN: 1302-1354

Sahibi:

Abdurrahman ÖZKAN

Sorumlu Müdür:

Mehmet N. BARDAKÇI

Genel Yayın Yönetmeni:

Cafer GARİPER

Yazışma Adresi:

Cafer GARİPER

P.K. No: 88 ISPARTA

Telefon:

0 246 2238459

E-posta: ozkan @ fef.sdu.edu.tr.

- Yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın iade edilmez.
- Yazarlara telif ücreti ödenmez.
- Yayınımız herhangi bir ticari gaye gütmemektedir.
- ARAYIŞLAR -İnsan Bilimleri Araştırmaları- hakemlidir.

İÇİNDEKİLER

MAKALELER

Mevlüt ALBAYRAK	Tanrı Hakkında Konuşmak: Pratik Hayatta Tanrı.....	9
Cafer GARİPER	Cahit Sıtkı'nın Şiirinde Ölüm ve Ölüm Sonrası.....	27
M. Necmettin BARDAKÇI	Tasavvufî Düşünceye Kaynak Olması Açısından Bazı Hadisler Üzerine Bir İnceleme.....	47
A. Yılmaz SOYYER	XVIII-XIX. Yüzyıllarda Bektaşilik - Devlet İlişkileri.....	75
M. Saffet SARIKAYA	Osmanlı Türkiyesindeki İslâmcılık Düşüncesine Genel Bir Bakış.....	97
Hasan BABACAN	Millî Mücadelenin Gelir Kaynaklarından Oktruva Vergisi ve Isparta'da Uygulanması.....	113
Abdurrahman ÖZKAN	Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkisi ve Fiillerin İstem Değiştirmeleri.....	125
Mustafa KOÇ	Bazı Arapça Yapıların Türkçe Söz Diziminde Kullanılış Değerleri Üzerine Düşünceler.....	145
Milay KÖKTÜRK	Çağdaş Felsefede Bilgi Teorilerine Bakış.....	151
Nasuh GÜNAY	Tarihî Süreç Açısından Budizm ve Öğretisi.....	173
Abdülgaffar ASLAN	Nesefî'de Bilgi Problemi.....	195

3

Araştırılar

Isparta

MADDE YAYIMLANMIŞTIR
SONRA GELİR DOKÜMAN

MİLLÎ MÜCADELENİN GELİR KAYNAKLARINDAN OKTRUVA VERGİSİ VE ISPARTA'DA UYGULANMASI

Hasan BABACAN*

I. Dünya Savaşının sona ermesinin ardından, Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kalmıştı. Mütarekenin ilanı ve işgalin başlamasıyla bütün Türkiye'de büyük bir infial, kaynaşma ve hareketlilik görülmeye başlandı. Ordu birliklerinin terhis edilmesi, silah nakliyatı, göçmenlerin geri dönmeleri, işgal kuvvetlerinin gidiş gelişleri Anadolu'da tam bir kargaşaya yol açtı. Hiç bir yerde nizam intizam kalmamış, asayiş iyiden iyiye bozulmuştu. Harp içinde türeyen eşkıya her tarafa çoğalmaya başlamış, soygunlar, baskınlar, adam öldürmeler hayli çoğalmıştı. Bu gelişmeler karşısında Türk unsuru ve mahallî liderleri kendi başlarının derdine düşmüşlerdi. Her küçük bölge, her şehir kendisini kurtarmak için milletler arası siyaset alanına atılmaya çalışıyordu.

Millî Mücadele döneminde Anadolu'nun her tarafı topyekün bir mücadeleye girmişti. Hiç bir il, ilçe, hatta köy yoktur ki, millî ruh uyanmamış olsun. Yurdumuzun dört bir yanında "Müdâfaa-i Hukuk Cemiyet"leri kurulmaya başlandı².

Her yerde olduğu gibi Isparta'da da millî direniş hareketleri organize edilmeye, halk bilinçlendirilmeye başlanmıştı. Bu meyanda, Isparta merkezinde hatta mahallelerinde, bütün ilçelerinde, köylerinde millî teşkilatlar kurulmuştur.

* Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi.

¹ Sabahattin SELEK, Anadolu İhtilali, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1968, s. 187.² Selahattin TANSEL, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, M.E.B. Yay., İstanbul, 1991, C:1, s. 141-148.

- Lukacs, Georg, *Roman Kuramı*, (Çeviri: Cem Soydemir), Metis Yayınları, İstanbul 2003.
- Marx, Karl-Engels, Friedrich, *Sanat ve Edebiyat*, (Çeviri: Murat Belge), De Yayınları 1971.
- Mehmet Rauf, *Halâs*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1998.
- Meriç, Cemil, *Jurnal I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Milas, Herkül, *Türk Romanı ve "Öceki" Uysacı Kimliğinde Yunan İmajı*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000.
- Mizancı Mehmed Murad, *Turfanda mı Turfa mı*, Klas Yayınları, İstanbul 2004.
- Müftüoğlu, Ahmet Hikmet, *Gönül Hanım*, Elips Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Ozansoy, Halit Fahri, *On Yılın Destanı*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1933.
- Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri- Hikâyeler 2*, (Hazırlayan: Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul 1999.
- , "Balkan Harbi Hatıraları", *Bütün Eserleri- Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, (Hazırlayan: Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul 2000.
- , "Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi", *Bütün Eserleri- Makaleler 1*, (Hazırlayan: Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.
- Özsoy, Şekip, *Anne*, Teknik Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1947.
- Parlatır, İsmail, "Türk Romanında Tipler: Feride (Çalkuşu)", *Türk Dili*, S.413, Mayıs 1986.
- Safa, Peyami, *Gün Doğuyor*, Ulus Basımevi, Ankara 1938.
- Safa, Peyami, *Yalnızız*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1978.
- Şenler, Yaşar, *Türk Romanında Reformist Tipler (Tanzimat'tan Cumhuriyet'e)*, Van 1998.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Huzur*, Ufuk Kitapevi, İstanbul 2001.
- Tekin, Aslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.
- Uçman, Abdullah, *Tanpınar Üzerine Yazılar*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002.
- Vasfi Mahir, *Yaman*, Devlet Matbaası, İstanbul 1933.
- Wellek, René-Warren, Austin, *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çeviren: Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- Zweig, Stefan, *Üç Büyük Usta*, (Çeviren: Ayda Yörükân), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1995.

MADDE YATIRILMADAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Erden, 45-47, 2006 Ankara

XIX. YÜZYILIN İLK YARISINDA ISPARTA ŞEHRİNDE SOSYO-EKONOMİK YAPI VE GAYRİMÜSLİMLER

Kadir TEMURÇİN* / Hasan BABACAN**

ÖZ

Gelişmiş ülkelere oranla Türkiye'de, arşiv kaynaklarının zenginliğine karşın tarihi coğrafya araştırmaları istenilen düzeyde gelişmemiştir. Arşiv kaynaklarının değerlendirilmesindeki zorluklar ile belgelerdeki içeriklerin tam olarak tespit edilememesi ve bu alanda interdisipliner çalışmaların yapılamaması bunda önemli bir paya sahiptir. Bu bağlamda, XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yerleşmelerin (şehir, kasaba, köy, mahalle, çiftlik...) sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi veren önemli kaynaklardan biri de Temettuât Defterleridir. Bu defterlerde yerleşim birimlerinde yaşayan Müslüman ve gayrimüslimlerin emlakları, arazileri, hayvanları, gayrimenkulleri, meslekleri ve etnik yapıları, demografik özellikleri ile ilgili çok geniş bilgiler bulunmaktadır. Çalışmamızda, Akdeniz Bölgesinin Göller Yöresinde yer alan Isparta şehrinin, Tanzimat dönemi ve sonrasında sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi verilmektedir. Isparta şehri mahallelerini ele alan iki temettuât defteri okunmak suretiyle elde edilen veriler değerlendirilmiş ve veriler tablo, grafik ve haritalar üzerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi coğrafya, Isparta, Tanzimat, Temettuât Defterleri, Gayrimüslim.

ABSTRACT

The Socio-Economic Structure and the non-Muslims in Isparta in the First Half of the Nineteenth Century

Compared to the developed countries, the studies and surveys in historical geography have not been unfortunately carried out at a satisfactory level though Turkey has rich archival sources. One of the reasons of this is that the archival sources pose some difficulties for researchers to carry out surveys and that the contents of the archives have not been identified by the researchers. The other reason is that interdisciplinary study has not been on this subject yet. One of the most important sources giving information on social-economic structures of Ottoman cities, towns, villages, district and farmhouses in the first half of nineteenth century is Temettuât Defters. These Defters provide detailed in-

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Isparta, kkadir@fef.sdu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Afyon, selengaburla@yahoo.com

Isparta

ISPARTA MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİNİN
FAALİYETLERİ ve YAZIŞMALARINA DAİR BİR DEFTER*

Hasan BABACAN**

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sona ermiş, Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştı. Zaten şark meselesi çerçevesinde Osmanlı topraklarını paylaşma plânları yapan İtilâf devletleri, bu mütarekeye koydukları çeşitli maddelerin uygulanmasını bahane ederek ayrıca azınlıkların teşvikleriyle Anadolu topraklarını işgale girişmişlerdir.

İtilâf devletleri Türk memleketini işgal için o kadar sabırsızdılar ki; Mondros Mütarekesi imzalandığı gün Fransız Generali Franchet D'Esperey Selânik'te, İngiliz Amiralî Caltrope Mondros'ta, İngiliz generalleri Allenby Suriye'de, Karsel Irak'ta, Thomson Hazar Denizi kıyılarında Türkiye'yi işgal için hazır olarak bekliyorlardı.

İşgallere öncülüğü General Karsel yaparak mütarekeden bir gün sonra Musul'u işgale kalkışmıştır. 6 Kasım'da Boğazlar temizlenmeye başlanmış, 13 Kasım günü 55 parçadan oluşan Müttefik harp gemileri İstanbul'a gelince devletimizi ve milletimizi bekleyen felâketin büyüklüğü ortaya çıkıyordu. İstanbul Limanı'na gelen bu donanmada 22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan, 4 Yunan savaş gemisi bulunuyordu. Derhâl karaya asker çıkararak şehrin belli başlı yerlerini ve Boğaziçi'ni işgal ettiler. (1) Fransızlar derhâl Trakya'yı işgal ederek Uzunköprü-Sirkeci demir yolu hattını kontrol altına aldılar.

15 Mayıs 1919'da Yunanların İzmir'e çıkışına kadar diğer bölgelerimizdeki işgal hareketleri şöyle geliyordu: Fransızlar, 11 Aralık 1918'de Dört Yol'u, 17 Aralık 1918'de Mersin'i, 26 Aralık 1918'de Pozantı'ya kadar Adana vilâyetini, 16 Nisan 1919'da Afyonkarahisar İstasyonunu, İngilizler, 24 Aralık 1918'de Batum'u, 10 Ocak 1919'da Antep'i, 22 Ocak 1919'da Konya İstasyonunu, 22 Şubat 1919'da Maraş'ı, 13 Nisan 1919'da Kars'ı işgal etmişler, ayrıca 9 Mart'ta Samsun'a bir müfreze çıkarmışlar ve birkaç gün sonra da Merzifon'a bir kıta göndermişlerdi. İtalyanlar, 28 Mart 1919'da Antalya'yı, 11 Mayıs 1919'da Fethiye, Bodrum ve Marmaris'i işgal etmişlerdi. İtalyanlar ayrıca 2 Nisan'da Konya'ya bir tabur ile ve 14 Mayıs'ta Akşehir'e bir müfreze ile yerleşmişlerdi. Yunanlar, 9 Ocak 1919'da Uzunköprü-Hadımköy demir yolunu kontrolleri altına almışlardı. (2)

Mütarekenin ilânı ve işgallerin başlamasıyla bütün Türkiye'de büyük bir infial, kaynaşma ve hareketlilik meydana gelmişti. Ordu birliklerinin terhis edilmesi,

* Bu defter, 16-17 Mayıs 1998 tarihinde Isparta'da düzenlenen "Isparta'nın Dünü Bugünü ve Yarını Sempozyumu-II"de bir bildiri ile tanıtılmıştır.

** Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi.

(1) İsmail Hamî Danişmend; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, C.4, s.454.

(2) Sabahattin Selek; Anadolu İhtilâli, Dördüncü Baskı, İstanbul, 1968, s.186-187; Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C.1, MEB.Yay., İstanbul, 1991, s.57-59.

MADDE İYİLENDİRİLEN
SİYASAL GİZLİ BOKÜMLAN

27 Ocak 2011

Askerî Tarih Bölümü
Yıl 24, sy. 46, 1999 Ankara

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

16. yüzyılda ISPARTA

*
Zeki ARIKAN (Tarih Öğretmeni)

KISA TARİHÇE

Yurdumuzun göller bölgesinde bulunan Isparta, Ağlasun dağı eteğinde ve Aksu'nun doğu kolu üzerinde, kadim Pisidya şehirlerinden Baris'in yerinde kurulmuştur. Isparta ve çevresinin tarih öncesi hakkında yapılan araştırmalar, en eski devirlerden itibaren bu bölgenin yerleşme alanı olduğunu ortaya koymuştur. Bölge genel olarak, öteden beri Anadolu'nun siyasî tarihinde rol oynayan devletlerin hakimiyetini kabul etmiş ve zaman zaman meydana gelen hadiselerde önemli rol oynamıştır. Özellikle Pars merkezi hakimiyetine karşı vukubulan ayaklanmalara, Pisidya halkının da katıldığı bilinmektedir.

Bölge, M.Ö. 333 tarihinde İskender'in Sagalassus'u (Ağlasun) zapt etmesiyle, Makedonya imparatorluğunun sınırları içine girdi. Fakat çok geçmeden bu imparatorluğun parçalanmasıyla Selefkoslara düşen Isparta, daha sonra Bergama kiralığına ve bu devletin M.Ö. II. yüzyılda çökmesiyle Roma'ya bağlandı. Şehir, Bizanslılar zamanında, önemli bir piskoposluk merkezi haline gelmiştir.

Isparta, 774 sıralarında Abbasiler tarafından zapt edilmekle beraber, bir müddet sonra tekrar elden çıktı. 1071 Malazgirt zaferinden sonra, Anadolu'nun Türkleşmesinde bu bölge, başta Kayılar olmak üzere, çeşitli Türk boylarının iskân sahası oldu. Bir taraftan buraya yapılan sürekli akınlar, diğer taraftan sür'atli Türkmen göçlerine rağmen, Isparta Kale ve şehri ancak Anadolu Selçuklu Sultanı III. Kılıç Aslan zamanında, yani 601-1204 tarihinde fethedildi. Bununla beraber, Isparta diğer Anadolu şehirleri kadar önemli bir gelişme gösteremedi. Bugün Isparta'da Selçuklular devrine ait pek az eserin bulunması, bu gerçeği ispat etmektedir. Bunun sebebi de şehrin bir uç bölgesi olmakta devam etmesi, aynı zamanda bu bölgede geniş ölçüde büyük eserleri meydana getiren zengin şehir topluluklarının olmayışdır.

Anadolu Selçuklu Sultanlığı, XII. yüzyılın sonlarında, Moğolların baskısı ile parçalanmağa yüz tuttuğu sırada, bu bölgedeki Uç Beylerinden olan Hamid Beyin oğlu İlyas Bey, 1300 tarihinden itibaren evvelâ Ulu-

کشته دهان زوز...
و به بیست و هفت...
بر صد دریا و...
با این که...
گفت و خبر...
۱۰

سنا...
۲۰۳۸

۳۹۰۰

۳۹۰۰

۳۹۰۰

further given to the commanders of provincial armies or town garrisons, especially when these were formed of mercenary troops (*ʿaskariyya*). Van Berchem's examination of Bōrid inscriptions indicated that the titles *al-Amīr al-Isfahsālār al-Adjall al-Sayyid al-Kabīr* were a set formula in the designation of these Atabegs of Damascus, from Zahir al-Dīn Tuḡhtigin onwards; an interesting point is that though the lesser titles might be borne by subordinate members of the family, e.g. the Atabeg's *walī al-ʿahd* or heir, the exalted titles *al-Atabak* and *al-Isfahsālār* were reserved for the Atabeg himself. As examples of other leading figures of the period using the titles *al-Amīr al-Isfahsālār*, one may cite Aḳ Sonḳor al-Bursuḳī of Mosul; *Shīrkūh* when he was in the service of Nūr al-Dīn al-Zangī; the commander of *Shīrkūh* and *Ṣalāh al-Dīn*, *Ḳara Ḳuṣh*; *Ṣalāh al-Dīn*'s commander *Ḳaraḡja*; *Ṣalāh al-Dīn* himself as addressed in letters from Nūr al-Dīn; and by al-Malik al-Muʿazzam *Sharaf al-Dīn ʿIsā's Ustādh al-Dār* when he was governor of *Ṣalḳhat* in the *Ḥawrān*, *ʿIzz al-Dīn Aybak* (M. van Berchem, *Épigraphie des Atabeks de Damas*, in *Florilegium Melchior de Vogüé*, Paris 1909, 32-9; idem, *Matériaux pour un Corpus inscriptionum arabicarum. i. Égypte*, Paris 1903, 638-42, No. 458; idem, *Eine arabische Inschrift aus dem Ostjordanlande*, in *ZDPV*, xvi (1893), 85-6, corrected in *Matériaux*, i, 640-1; Ibn al-Ḳalānisi, ed. Amedroz, 167, 193, 197, 327 and *passim*; Abū *Shāma*, *Kitāb al-Rawḡatayn*, Cairo 1287-8/1870-1, i, 161; Hasan al-Bāshā, *al-Aḳbāb al-Islāmiyya*, Cairo 1957, 156-7).

The title *Isfahsālār* and the *nisba* of *al-Isfahsālārī* both survived into the 7th/13th century and beyond amongst the Mamlūks of Syria and Egypt, the former term being found as a component in the titles of the great amīrs and the second term in their designations on objets d'art and in inscriptions (e.g. the inscription on the *madrasa* and mausoleum built in 715/1315 by the Amīr Sonḳor al-Saʿdī, see *Matériaux*, i, 733, No. 529). According to Ibn Faḳl Allāh al-ʿUmari, cited in *Ṣubḥ al-aʿshā*, vi, 7-8, the honorific *al-isfahsālārī* was specially reserved for the *umarāʾ al-ṭablaḳḳhānāh*, but he goes on to say that its use had been abandoned in his own time (sc. the last decades of the 8th/14th century), perhaps because of the term's debasement, the common people were using the term *Isbahsālār* for all the guards around the sultan's circle.

Nevertheless, we still meet *Isfahsālār* in use as one of the titles of the Amīr Sayf al-Dīn Yashbak, the *Dawādār* and commander-in-chief of the Egyptian army, carved on his palace in 880/1475-6 (*Matériaux*, i, 452, No. 305).

This seems to be the end of its usage in the central lands of Islam. Although *sipahsālār* appears as a common noun in Ottoman sources, it was not a specific rank; in the Ottoman Empire the usual title of the commander-in-chief was *Serdār* or *Serʿasker* [q.v.] (C. E. BOSWORTH)

ii. MUSLIM INDIA

From Ghaznavid usage (see above), the term passed to the Ghūrīds and thence to the Dihlī sultans in Muslim India. In the 7th/13th and 8th/14th centuries we can discern two or probably three usages of *Isfahsālār*. Firstly, it denotes the commander-in-chief of the Ghūrīd army; in his inscription on the *Ḳuwwat al-Islām* mosque in Dihlī (587/1191), *Ḳuṭb al-Dīn Aybak* describes himself as *Amīr-i Isfahsālār-i Adjall-i Kabīr* (J. Horowitz, *The inscriptions of Muḥammad Ibn Sām*, in *Épigraphia Indo-Moslemica*, Calcutta 1911-12, 13). Secondly, it denotes in the 7th/13th

century an officer who in theory commanded 100 cavalry, that officer below the rank of amīr (see the description of the decimal chain of command in Baranī's *Taʾrīkh-i Firūzshāhī*, ed. Syed Ahmad Khan, Calcutta 1862, 145); but in the 8th/14th century under the Tuḡluḳīds, the *isfahsālār* had probably sunk to the command of 10 men only, the equivalent of a *sarḳhāyī* of the century before (Ibn Faḳl Allāh al-ʿUmari, *Masālik al-absār*, Indian section ed. and tr. into Urdu by K. A. Fariq, Delhi 1961, 24, 26; *Ḳalkāshandī*, *Ṣubḥ al-aʿshā*, v, 91-2). Finally, it seems to be a general term denoting "commander of high rank, general officer"; the historian ʿIṣāmī refers to his grandfather ʿIzz al-Dīn ʿIṣāmī, who was *ʿArid* or chief of military affairs and *Wakīl-i Dar* under Balban (later 7th/13th century), as *Sipahsālār* (*Futūḥ al-salāḳīn*, ed. A. S. Usha, Madras 1948, 447-8). By a curious coincidence, the maternal grandfather of the historian Baranī also held the office of *Wakīl-i Dar* [and] *Bārbak* in the same reign, and is called the *Sipahsālār Ḥusām al-Dīn* (Baranī, op. cit., 41). The title [*Sipah*] *Sālār* is given already in the early 8th/14th century to the warrior-saint Masʿūd Ghāzī of Bahraīc, who allegedly flourished in early Ghaznavid times; this title is probably meant in a general sense, unless it is a reminiscence of the Ghaznavid title *Sālār* given to the commander of the Indian *ghāzis* (see above, and also GHĀZĪ MIYĀN). Under the Lodī sultans of Dihlī in the 9th/15th and early 10th/16th centuries, *Sipahsālār* was possibly used in the sense of "general officer" (ʿAbbās *Khān Sarwānī*, *Taʾrīkh-i Sher Shāhī*, ed. S. M. Imām al-Dīn, Dacca 1964, i, 6).

In Mughal usage, the term *Sipahsālār* is sometimes applied to the *Khānḳhānān*, being especially applicable when that officer took the field in the absence of his sovereign (see Niẓām al-Dīn Aḥmad, *Ṭabaḳāt-i Akbarī*, ed. B. De, Calcutta 1931, ii, 425-6, and *Kāmgār Ḥusaynī*, *Maʾāthir-i Dījhāngirī*, B. M. Ms. Or. 171, ff. 117b, 120a). Similarly in the Deccan, the historian *Fariṣhta* appears to use *Sipahsālār* as a synonym for *Amīr al-umarāʾ* (see *Taʾrīkh-i Fariṣhta*, Kānpūr 1290/1874, 279). In the Sultanate of Bengal during the 9th/15th century, *Sipahsālār* was evidently used for "supreme commander". The Chinese interpreter Mahuan, who visited Bengal with a Chinese embassy in about 811/1408-9, remarks that "they have a standing army which is paid in kind, the commander-in-chief of which is called *Pa-szu-la-urh*" (G. Phillips, *Mahuan's account of the kingdom of Bengala*, in *JRAS* (1895), 532, also in N. K. Bhattasali, *Coinage and chronology of the early independent Sultans of Bengal*, Cambridge 1922, 171). (S. DIGBY)

ISPARTA, town in south-west Turkey (Pisidia), situated at an altitude of 1025 m., in a fertile plain between Burdur and Egridir, the Apollonia-Sozopolis of antiquity. The modern name preserves that of the Byzantine fortress Saporda (not Baris Pisidiae, see E. Honigmann in *Byzantion*, xiv (1939), 655); in Muslim sources of the 7th-8th/13th-14th centuries it appears as Sabarta. After its capture by the Saldjūks in 600-1/1203-4 it belonged to the Western frontier-province of their dominions. With the break-up of the Saldjūk empire, the *Hamidoghullar* [q.v.], whose base was Egridir, incorporated Isparta in their principality. In 783/1381 the Ottoman ruler Murād I persuaded the *Hamidoghlu* Hüseyin Beg to cede most of his territory, Isparta included, in return for a cash payment, so that the town now belonged to the Ottoman Sandjak of *Hamid-ili*, later becoming its *chef-lieu*. It was the native town of the

و آناتولی مرکزی است، اما نه رطوبت مدیترانه را دارد و نه خشکی آناتولی مرکزی را. در نواحی ییلاقی اغلب هوا سرد است. از نظر پوشش گیاهی حدود ۳۳٪ از کل مساحت استان را جنگل پوشانیده است و انواع درختان جنگلی و نیز درختان میوه در آنجا وجود دارد (همان، V/3512).

نام گذاری: پژوهشهای باستان شناختی و تاریخی نشان می‌دهد که اسپارتای کنونی در محل قدیمی باریس، یکی از شهرهای باستانی پیسیدیا قرار گرفته است (بیلینی، II/331؛ IA, V(2)/681). آگاهی درباره منشأ نام این شهر از سده ۸ ق م فراتر نمی‌رود. چنین گمان می‌رود که سبارداییها^۱ و کیمرها که توسط اسکیتها (سکاها) از شمال دریای سیاه بیرون رانده شدند، در این ناحیه سکنی گزیدند و نام خود را به منطقه دادند. این موضوع را نوشته ابن بطوطه (ص ۲۸۷) که آنجا را سبرتا نامیده است، تا حدودی تأیید می‌کند. برخی محققان نیز واژه باریس را از ریشه واری^۲ که در زبان سانسکریت معنی آب می‌دهد و نام رودخانه‌ای نیز بوده است، می‌دانند (YA, V/3518). در ۳۲۵ م هنگامی که نخستین شورای ازبیک (ازبیک) تشکیل شد، این شهر به نام هراکلیوس بارسیس پیسیدیا نامیده شد. استفان بیزانسی نیز از آن با عنوان شهری مهم نام می‌برد (پاولی، V/17). هرودت از این محل با نام پاتارایاد می‌کند (نک: هیتسیگ، 731). در مآخذ کهن سلجوقی و عثمانی نیز به صورتهای سپرته (مختصر... ۲۴)، اسپرده (نشری، ۲۰۸/۱)، اسپارته (سعدالدین، ۹۸/۱؛ حاجی خلیفه، ۶۴۰)، و در مآخذ عربی به صورت سبارطه (هیتسیگ، همانجا) آمده است. به نوشته سامی، نام باستانی شهر، باریس بوده که در ترکیب ادات ظرف در زبان یونانی به شکل ایس بارتیا و ضمن تغییری در شکل به صورت اسپارته درآمد است (۸۵/۲). در روزگار عثمانیها به عنوان مرکز سنجاق حمید ایلی خوانده می‌شد و در سده ۱۹ م با نام حمیدآباد به ولایت قونیه منضم شد (YA، همانجا).

تاریخ: مسکون بودن منطقه اسپارتا به دوران دیرینه سنگی می‌رسد. در حفاریهای ۱۹۴۴ م در ۱۵ کیلومتری شمال اسپارتا در میان دشت بوزان اونو به مغاره‌ای از دوران دیرینه سنگی بر می‌خوریم. این مغاره و غارهای اطراف نشان می‌دهند که این ناحیه در آن دوران مسکون بوده است (همانجا).

دوره تاریخی در اسپارتا از دو هزار سال ق م آغاز می‌شود. این منطقه در آن زمان محل زندگی اقوام لووی^۳ و آرزواوا بوده است. آرزواواها در این زمان که حتیها به عنوان نیروی سیاسی در منطقه هالیس (قزل ایرماق) حضور داشتند، قدرتی کوچک، ولی متنفذ در آسیای صغیر بودند. آنان به حاکمیت هیچ قدرت دیگری گردن ننهادند، چنانکه حتیها در طول ۵۰۰ سال نتوانستند حاکمیت قطعی خود را بر ایشان اعمال کنند. سرانجام سلطه آرزواواها در ۱۲۰۰ ق م با هجوم

Hospitallers at Rhodes, 1306-1421», *ibid*, 1975, vol. III; *New Catholic Encyclopedia*, San Francisco, 1966; Painter, S., «The Third Crusade: Richard the Lionhearted and Philip Augustus», *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton, London, 1969, vol. II; *id*, «The Crusade of Theobald of Champagne and Richard of Cornwall, 1239-1241», *ibid*; Rossi, E., «The Hospitallers at Rhodes, 1421-1523», *ibid*, 1975, vol. III; Smail, R. C., *The Crusaders in Syria and the Holy Land*, London, 1973; Strayer, J. R., «The Crusades of Louis IX», *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton, 1969, vol. II; Van Cleve, Th. C., «The Crusade of Frederick II», *ibid*; Ziada, M. M. «The Mamluk Sultans, 1291-1517», *ibid*, 1975, vol. III.
صادق سجادی

اسب‌دوانی، نک: سوارکاری.
آسین، نک: ایر.

اسپارتا، نام استان و شهر مرکز آن در حوضه مدیترانه در ناحیه‌ای معروف به گوللر^۴ (دریاچه‌ها) در جنوب کشور ترکیه.

موقعیت، چهره طبیعی و جمعیت: استان اسپارتا در ۳۷ و ۱۸ تا ۳۸ و ۳۰ عرض شمالی و ۲ و ۳۰ تا ۳۹ و ۳۳ طول شرقی قرار گرفته است. مساحت آن ۹۳۳'۸۴۸ (YA, V/3505)، و ارتفاع مرکز استان از سطح دریا ۱'۰۲۵ متر است (EI², IV/210). استان اسپارتا از شمال به استان آفیون قره حصار، از جنوب به استان آنتالیا، از مشرق به استان قونیه و از غرب و جنوب غربی به استان بوردور محدود است (YA، همانجا؛ «آمار...»^۵). نقشه ترکیه). جمعیت استان برابر سرشماری عمومی ۱۹۹۰ م، بالغ بر ۷۷۱'۴۳۴ نفر بوده است که ۵۷۴'۲۲۹ نفر آن در شهرها و ۲۰۵'۱۹۷ نفر در روستاها زندگی می‌کردند. جمعیت شهرستان اسپارتا ۱۳۳'۰۶۱ نفر بوده که ۱۱۷'۱۱۲ نفر در شهر اسپارتا و ۲۰'۹۲۴ نفر در روستاهای آن زندگی می‌کردند (همان، 29). شهرهای تابع استان اسپارتا اینهاست: آتاییک^۶، ایریدیر^۷، گلن دوست، گچی بورلو، سنیرکنت، سوتجولر، شرقی قره آغاج، اولوبورلو و یالواج (همانجا).

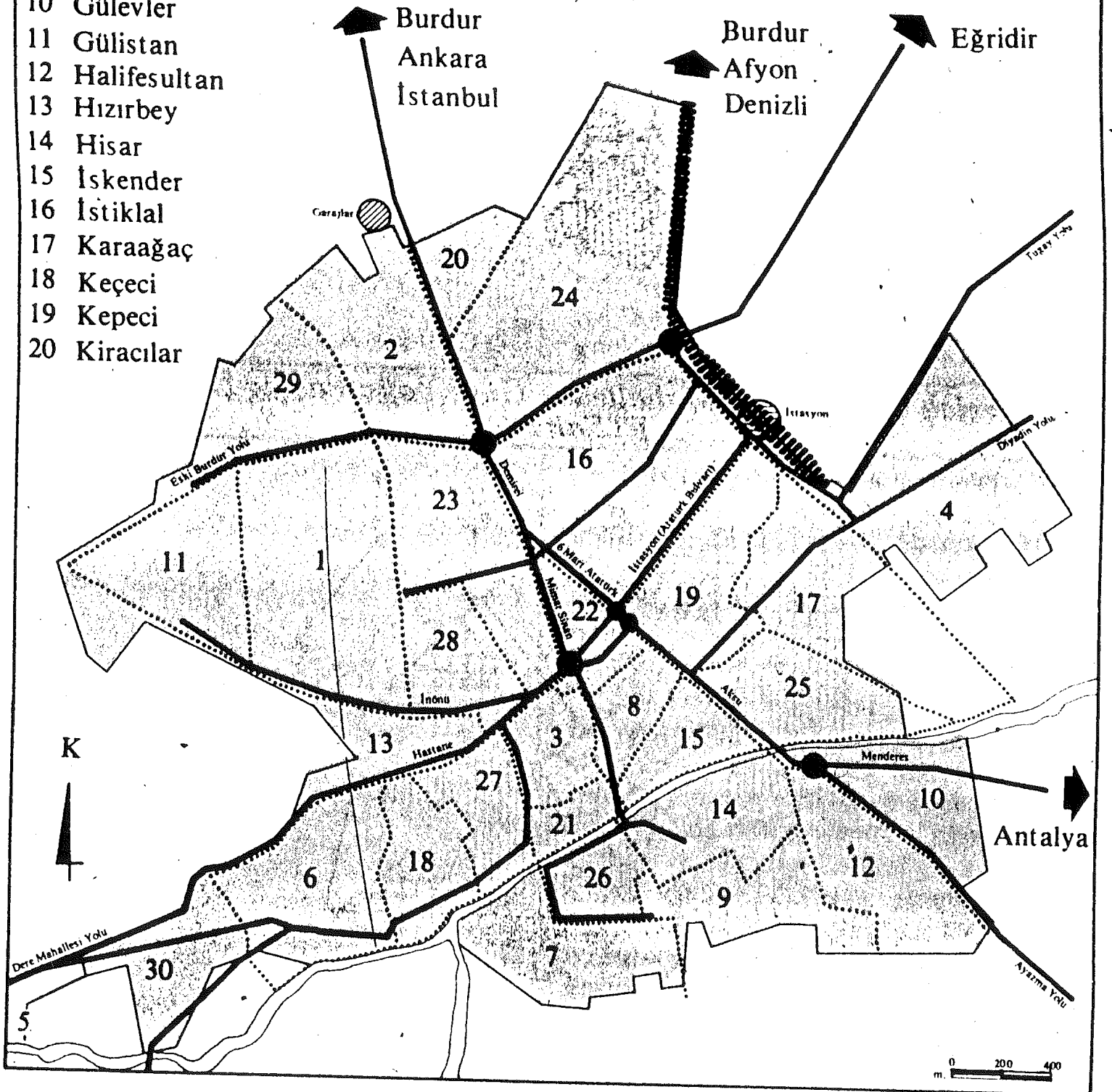
بخش وسیعی از این استان (۶۸/۴٪ مساحت آن) کوهستانی است. کوههای مهم آن اینهاست: رشته کوههای سلطان در شرق با ارتفاع ۲'۶۱۰ متر؛ قاراقوش در شمال میان اسپارتا و استان آفیون قره حصار با ارتفاع ۱'۹۹۵ متر؛ قویوجاک که بخشی از توروس غربی است با ارتفاع ۲'۳۳۷ متر؛ قابی داغ، ۲'۴۴۷ متر؛ داوراز، ۲'۶۳۵ متر؛ بارلا ۲'۷۹۹ متر؛ و نیز گول داغلاری با ارتفاع ۲'۸۹۲ متر که بلندترین کوه استان است (YA, V/3505-3506).

رودخانه‌های مهم اسپارتا اینهاست: ایری چای که از جنوب سلطان داغی سرچشمه می‌گیرد و به دریاچه بیک شهر^۸ می‌ریزد؛ آق سو که از شهر اسپارتا می‌گذرد؛ و نیز کوپروسویو (همان، V/3506-3507). در این استان دریاچه‌هایی نیز وجود دارند که بر اثر آتش فشانیه‌ها ایجاد شده‌اند، مانند دریاچه ایریدیر، کوادا و گولجوک (همان، V/3507-3508). استان اسپارتا از نظر آب و هوا تحت تأثیر شرایط اقلیمی مدیترانه‌ای

1. Göller 2. Census... 3. Atabey 4. Eğridir 5. Beyşehir 6. Sabardai 7. Vari 8. Luvii

Mahalle Sınırları ve Ulaşım Durumu Haritası

- | | | |
|-----------------|---------------|---------------|
| 1 Bağlar | 21 Kurtuluş | 26 Sülübey |
| 2 Bahçelievler | 22 Kutlubey | 27 Turan |
| 3 Çelebiler | 23 Pirimehmet | 28 Yayla |
| 4 Davraz | 24 Sanayi | 29 Y.Şehitler |
| 5 Dere | 25 Sermet | 30 Yenice |
| 6 Doğancı | | |
| 7 Emre | | |
| 8 Gazikemal | | |
| 9 Gülcü | | |
| 10 Gülevler | | |
| 11 Gülistan | | |
| 12 Halifesultan | | |
| 13 Hızırbey | | |
| 14 Hisar | | |
| 15 İskender | | |
| 16 İstiklal | | |
| 17 Karaağaç | | |
| 18 Keçeci | | |
| 19 Kepeci | | |
| 20 Kiracılar | | |



İLLERDEKİ MESLEK YÜKSEKOKULLARI

1. AKTALYA (Akdeniz Üniversitesi)
Antalya MYO. (1)
2. BURDUR (Akdeniz Üniversitesi)
Burdur MYO. (2)
3. ISPARTA (Akdeniz Üniversitesi)
Isparta MYO. (3)
4. ESKİŞEHİR (Anadolu Üni.)
Meslek YO. (4)
5. AFYON (Anadolu Üni.)
Afyon MYO. (5)
6. BİLECİK (Anadolu Üni.)
Bilecik MYO. (6)
7. KÜTAHYA (Anadolu Üni.)
Kütahya MYO. (7)
8. ÇANKIRI (Ankara Üni.)
Çankırı MYO. (8)
9. KASTAMONU (Ankara Üni.)
Kastamonu MYO. (9)
10. ERZURUM (Atatürk Üni.)
Erzurum MYO. (10)
11. ERZİNCAN (Atatürk Üni.)
Erzincan MYO. (11)
12. İSTANBUL (Boğaziçi Üni.)
Meslek YO. (12)
13. SIVAS (Cumhuriyet Üni.)
Sivas MYO. (13)
14. TOKAT (Cumhuriyet Üni.)
Tokat MYO. (14)
15. ANTAKYA (Çukurova Üni.)
Antakya MYO. (15)
16. MERSİN (Çukurova Üni.)
Mersin MYO. (16)
17. DİYARBAKIR (Dicle Üni.)
Diyarbakır MYO. (17)
18. URFA (Dicle Üni.)
Urfa MYO. (18)
19. MARDİN (Dicle Üni.)
Mardin MYO. (19)
20. İZMİR (Dokuz Eylül Üni.)
İzmir MYO. (20)
21. DENİZLİ (Dokuz Eylül Üni.)
Denizli MYO. (21)
22. İZMİR (Ege Üni.)
İzmir MYO. (22)
23. UŞAK (Ege Üni.)
Uşak MYO. (23)
24. KAYSERİ (Erciyes Üni.)
Kayseri MYO. (24)
25. YOZGAT (Erciyes Üni.)
Yozgat MYO. (25)
26. ELAZIĞ (Fırat Üni.)
Elazığ MYO. (26)
27. BİNGÖL (Fırat Üni.)
Bingöl MYO. (27)
28. TUNCELİ (Fırat Üni.)
Tunceli MYO. (28)
29. MUŞ (Fırat Üni.)
Muş MYO. (29)
30. ANKARA (Gazi Üni.)
Maliye-Meslek YO. (30)
Tapu Kadastro MYO. (31)
Sağlık Hizmetleri MYO. (32)
31. BOLU (Gazi Üniversitesi)
Bolu MYO. (33)
32. KIRŞEHİR (Gazi Üni.)
Kırşehir MYO. (34)
33. ANKARA (Hacettepe Üni.)
Ankara MYO. (35)
Sağlık Hizmetleri MYO. (36)
34. ZONGULDAK (Hacettepe Üni.)
Zonguldak MYO. (37)
35. MALATYA (İnönü Üni.)
Malatya MYO. (38)
36. ADIYAMAN (İnönü Üni.)
Adıyaman MYO. (39)
37. İSTANBUL (İstanbul Üni.)
Teknik Bilimler M.Y.O. (40)
Sağlık Hizmetleri MYO. (41)
38. SAKARYA (İstanbul Tek. Üni.)
Sakarya MYO. (42)